

Ecclesiologische Consensus (1996)

Inleiding

Het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte, opgericht in 1963, heeft zich de laatste jaren in toenemende mate beziggehouden met de kerkelijke verdeeldheid.

Vertegenwoordigers van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken, afgevaardigden van de Hoofdbesturen van de Gereformeerde Bond en de Confessionele Vereniging in de Nederlandse Hervormde Kerk en leden van de Gereformeerde Gemeenten op persoonlijke titel spraken met elkaar over de historisch gegroeide situatie, die ons telkens weer beschaamd maakt en pijn doet lijden. Tegelijk wisten wij ons onderling verbonden door Liefde tot Schrift en belijdenis.

Dit dreef ons tot de vraag: wat zegt de Bijbel over de kerk, de gemeente? Kunnen wij vanuit de verschillende kerken toch komen tot een eensluidende weergave van het Bijbels getuigenis aangaande de kerk, dus tot een 'ecclesiologische consensus'?

Tot op grote hoogte mocht ons dit gelukken na een bespreking van enkele jaren, die uitmondde in dit stuk. Wij kozen niet voor een dogmatische, maar voor een heilshistorische benadering. Kernteksten uit de Schrift worden toegelicht en leiden tot stellingen.

Het resultaat van onze besprekingen zenden wij u eer informatie toe in de hoop dat er een voortgaande bezinning zal plaatsvinden. Wij van onze kant zouden die bezinning zo willen stimuleren dat ook de plaatselijke gemeenten een handreiking krijgen tot gesprek.

Zegene de Heere Zijn kerk die Hij vergadert in de eenheid van het ware geloof.

Het bestuur van het COGG.

Wat zegt de Bijbel over gemeente/kerk?

1. **'In het midden der gemeente zal ik U prijzen' (Psalm 22, Hebreeën 2).**

'Maar Mijn volk heeft Mijn stem niet gehoord en Israël heeft Mij niet gewild' (Psalm 81).

Reeds in het Oude Testament lezen wij van de gemeente, *qahal* geheten. Er was al vanaf het begin der wereld een heilige linie van gelovigen. Maar God heeft in het bijzonder Abraham geroepen, met hem een verbond gesloten en Israël verlost om voor Hem een geheiligd volk te zijn. Toch viel deze gemeente des Heeren niet zonder meer samen met het volk van Israël: de Israëliet Achan viel onder de ban, de Moabitische Ruth werd verwelkomd als een voorbode van de volkeren die eens geteld zouden worden 'als in Israël ingelijfd' (Psalm 87).

Behoren tot het verbondsvolk was en is een groot voorrecht: het is Gods volk. Het sluit echter de noodzaak van bekering niet uit. Reeds Mozes en de profeten verkondigden twee wegen: een weg ten leven en een weg ten verderve. Dat God bij monde van de profeten een 'rest' deed overblijven, is zowel troost als waarschuwing voor de kerk (NGB, art. 27).

Wij moeten dus het misverstand afwijzen dat het geboorte-uur van de kerk in het Nieuwe Testament valt. De kerk staat nooit los van Israël en komt niet in de plaats van Israël. Wij wijzen elke verbondsonderschatting en elke verbondsoverschatting af. Er zijn verbondsbeloften, maar er is ook verbondswraak.

2. **'Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God.'**

'Op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen ... ; Ik zal u geven de sleutels van het Koninkrijk der hemelen' (Mattheüs 16).

Het Nieuwe Testament verkondigt ons het grote nieuws dat de beloofde Messias is gekomen: Jezus, de Zoon van God. Volgens de Evangelien predikte onze Heere Jezus eerst en vooral het Koninkrijk Gods; Zijn gelijkenissen zijn daarvan voorbeelden en Zijn wonderen zijn daarvan tekenen. Het is de hemel op de aarde. Maar Hij zei ook een gemeente, een ecclesia, te zullen bouwen en dan ook aan Zijn apostelen de sleutelmacht te zullen geven. Eerst moest Hij echter Zijn leven geven tot een losprijs voor velen.

Wij moeten dus de historisch-kritische opvatting afwijzen dat Jezus nooit een kerk heeft gesticht of willen stichten. Gods Koninkrijk is weliswaar veel meer dan de kerk, maar het is toch ontoegankelijk zonder de kerk. De kudde krijgt het Koninkrijk. Terecht betwistte de Reformatie de sleutelmacht van de paus en legde die sleutelmacht in de rechte prediking van het Evangelie van de vergeving der zonden.

3. 'En zij bleven volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden' (Handelingen 2).

Op het oogstfeest werden Jezus' discipelen vervuld met de Heilige Geest. Die Geest zou, naar Gods belofte, in het laatste der dagen uitgestort worden op alle vlees. De prediking van de opstanding van de gekruisigde Messias bracht de hele schare tot bekering en geloof, die toen gedoopt werd en Avondmaal vierde. Zo kreeg dan op Pinksteren de gemeente haar nieuwtestamentische gestalte. Hieraan heeft de kerk zich altijd te houden en te toetsen. Hieraan is de ware kerk te herkennen.

Wij wijzen de gedachte af dat het ontstaan van de nieuwtestamentische kerk als zodanig een breuk met Israël zou hebben betekend. De Pinksterprediking was en bleef gericht tot 'het ganse huis Israëls' (Hand. 2:36 en 3:25). De Joods-christelijke gemeente brak aanvankelijk niet met Israëls feesten, noch met de tempel, noch met de synagoge, al zag zij de Mozaïsche wet in Christus vervuld.

Wij wijzen anderzijds ook elk judaïsme in de kerk af dat terug wil grijpen op de Thora achter de leer der apostelen om. Wij wijzen ook een zogenaamde tweewegenleer af, alsof Joden en christenen ieder een eigen weg tot de Vader zouden hebben.

4. **'Gaaf dan heen, onderwijst alle volkeren ... ' (Mattheüs 28).**

'Maar nu in Christus Jezus zijt gij die eertijds verre waart, nabij geworden door het bloed van Christus' (Efeze 2).

Jezus' zendingsbevel bij Zijn hemelvaart heet wel het nieuwe van het Nieuwe Testament. Door Zijn bloed is de scheidsmuur doorbroken en mag het heil naar alle volken. Daarom belijden wij dat de Zoon van God Zich uit het ganse menselijke geslacht een gemeente vergadert door Zijn Geest en Woord.

De Geest gebruikt niet alleen de apostelen maar ook de gewone gemeenteleden. Zij hebben de grens van Israël doorbroken en de eerste heidenchristelijke gemeente gesticht (Handelingen 11). Hier, in Antiochië, werden de discipelen dan ook voor het eerst christenen genoemd. Hier was ook de thuisbasis voor de zendingsreizen van de 'dertiende' apostel, Paulus. Maar ook hij volgde in de diaspora de regel: eerst de Jood en ook de Griek.

Ook deze 'doorbraak' van het Evangelie naar de heidenwereld betekende beslist nog geen 'breuk' met Israël. Voorts wekken de brieven niet op tot een georganiseerde evangelisatie, maar de gemeenten waren spontaan missionair. Gods werk heeft werfkracht.

Wij wijzen de gedachte af dat zending en evangelisatie particulier initiatief of kerkelijke liefhebberij zouden zijn: ze zijn een wezenlijke taak van de hele kerk. Introvertie en verdeeldheid schaden dan ook de ene roeping van de ene kerk.

Wij wijzen ook de gedachte af dat de kerk er alleen zou zijn voor de wereld; zij wordt gebouwd als een woonstede Gods in de Geest.

5. **'Maar hun die geroepen zijn, beiden Joden en Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods' (1 Korinthe 1).**

'Degenen die onder de wet zijn, ben ik geworden als onder de wet, opdat ik degenen die onder de wet zijn, winnen zou. Allen ben ik immers alles geworden opdat ik enigen behouden zou' (1 Korinthe 9).

Paulus' prediking was in een synagoge anders dan op de Areopagus van Athene. Zijn brieven aan Korinthe zijn anders dan die aan Rome. Prediking mag en moet dus kontekstueel zijn. Maar nooit mag het een ander Evangelie worden.

Nu wij 'de wereld in huis' hebben (in dubbele zin: het wereldgebeuren en de wereldgelijkvormigheid) dient de prediking meer dan ooit priesterlijk en profetisch te zijn.

Wij wijzen een tijdloze prediking af die blind is voor verschil in gehoor, in cultuur, in tijd. Wij wijzen ook een prediking af die de eeuwigheidsernst mist, die op- en ondergaat in de tijd. Wij moeten ons hoeden voor eenzijdige prediking die licht ontstaat als oorzaak of gevolg van kerkelijke verdeeldheid. Trinitarische prediking zal een heilzame correctie zijn. Wij betreuren het zeer als de leerdienst met catechismusprediking gaat uitvallen.

6. 'Aan de gemeente Gods die te Korinthe is' (1 Korinthe 1).

'En gij zijt her lichaam van Christus' (1 Korinthe 12).

'Weet gij niet dat gij Gods tempel zijt en de Geest Gods in u woont?' (1 Korinthe 3).

In deze brief wordt dus de plaatselijke gemeente aangesproken (trinitarisch!) als 1. gemeente van God, 2. lichaam van Christus en 3. tempel van de Heilige Geest. Tegelijk wordt die gemeente gewaarschuwd voor het ongeloof van Israël: 'allen gedoopt, maar...' (1 Korinthe 10). Groepsvorming rond voorgangers dus ook rond bepaalde theologen, wees de apostel af. 'Is Christus gedeeld?' (1 Korinthe 1).

Bij Paulus werd telkens een bekeerling gedoopt 'met zijn huis' of 'met haar huis'. Deze huisdoop wettigt de kinderdoop. Zo werd ooit Abraham als volwassene, maar Izak als kind in Gods verbond opgenomen. De ouders moeten vermaand worden de kinderdoop niet uit gewoonte of uit bijgeloof te gebruiken.

Wij wijzen een gemeentevisie af die veronderstelt dat de meeste kerkgangers wel onbekeerd zullen zijn. Wij wijzen eveneens een gemeentevisie af die veronderstelt dat zij allen wel zullen geloven. Wij pleiten ervoor de spanning vol te houden tussen de hoge roeping en de harde werkelijkheid, tussen de aanspraak als gemeente des Heeren en de oproep tot zelfbeproeving. Door Gods Geest mogen de gelovigen weten wat hun van God geschonken is (1 Korinthe 2), maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes zijn.

7. **'De gemeente had vrede door geheel Judea, Galilea en Samaria' (Handelingen 9).**
'En toen zij in elke gemeente met opsteking der handen ouderlingen verkoren hadden ...' - 'door de Heilige Geest aangesteld als opzieners...' (Handelingen 14 en 20).

'Want het heeft de Heilige Geest en ons goed gedacht ulieden geen meerdere last op te leggen dan deze noodzakelijke dingen ...' (Handelingen 15).

Het Nieuwe Testament spreekt van de gemeente niet alleen in lokale, maar ook in regionale en mondiale zin. De lokale gemeente wordt geleid en gediend door oudsten en diakenen (Filippenzen 1). Hun ambt zal de gaven in de gemeente niet toedekken maar ontdekken en stimuleren. De apostel leert ons oog te hebben voor elkaar.

De vergadering van apostelen en ouderlingen te Jeruzalem staat model voor kerkelijk beraad inzake boven plaatselijke kwesties ten dienste van de gemeente; daarop berust de presbyteriaal-synodale kerkregering die wij voorstaan. Deze vergadering nam een historisch besluit: besnijdenis was voor heidenchristenen niet nodig. Voor hen was de doop in de plaats van de besnijdenis gekomen (Kolossenzen 2). Zo gaf deze 'synode' een voorbeeld voor de kerken om elkaar de nodige vrijheid te laten. Zo moet ook een zekere pluriformiteit in de ene kerk mogelijk zijn binnen de grenzen van de apostolische prediking.

Met het oog op deze 'synode' wijzen wij zowel episcopalisme (regering door bisschoppen) als congregationalisme (regering door de gemeente zelf) af. Wij wijzen synodocratie die te veel bindt af, maar ook de hotelkerk die te veel vrijlaat.

8. **'... en scheidde de discipelen af .. .' (Handelingen 19).**
'Zuivert dan de oude zuurdesem uit' (1 Korinthe 5).
'Daarom gaat uit het midden van hen en scheidt u af, zegt de Heere' (2 Korinthe 6).

De breuk tussen de synagoge en de kerk, het zogenaamde 'oerschisma', ontstond in de diaspora, waar Paulus' prediking van Jezus als de Christus door de ene synagoge na de andere werd verworpen. Zo omstond naast de synagoge een gemeente aan huis (Korinthe) of in een schoolgebouw (Efeze). Deze afscheiding geschiedde pas bij de lastering van Jezus' naam, verharding en ongehoorzaamheid. Deze afscheiding geschiedde ook niet regionaal, maar per

plaats. Ook en juist daarna behield Paulus zijn hartzeer over en zijn hoop voor Israël. 'Heeft God Zijn volk verstoten? Dat zij verre!' (Romeinen 11).

Maar ook binnen die eerste christengemeente ontstonden misstanden. Gebrek aan tucht in de kerk van Korinthe noopte Paulus tot scherp vermaan: tegen hoererij, tegen loochening van de opstanding, tegen misstanden rond her Avondmaal. Dus leer- en levensmacht.

Maar kerkelijke gebreken nopen op zichzelf niet tot afscheiding. Daartoe zijn wij wel opgeroepen wanneer verhinderd wordt het Woord zuiver te verkondigen en de sacramenten heilig re houden, zoals bij de Reformatie die sprak van een valse en ware kerk. 'Zo is het ambt aller gelovigen zich af te scheiden van hen die niet van de kerk zijn en zich te voegen bij deze vergadering.' Maar ook: 'Daarom al degenen die zich van haar afscheiden of niet daarbij voegen, die handelen in strijd met de ordinantie Gods' (NGB, art. 28). Daarom is de kerk der Reformatie ons allen lief. Uit die kerk komen wij allen voort.

Over de toepasbaarheid van artikel 28 NGB op de Nederlandse Hervormde Kerk verschillen wij helaas van mening. De Afgescheidenen noemden ook deze kerk een valse kerk, terwijl de mannen van het Reveil en anderen streden voor haar herstel. Maar ook in de Acte van Afscheiding (1834) werd de hoop uitgesproken op terugkeer van de verlaten kerk 'tot de waarachtige des Heeren'. Mr. G. Groen van Prinsterer, die voor de Afgescheidenen pleitte, sprak van 'Hervormde (of Gereformeerde) Gezindheid' (1848), zowel buiten als binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. Maar wij beamen allen: het recht van afscheiding bestaat slechts bij de gratie van de bede om hereniging in waarheid.

Langs deze lijnen willen wij elkaar in de Gereformeerde Gezindte vasthouden, zolang een algemene consensus hierover niet mogelijk is. Iets van wat de apostel Paulus na het oerschisma gevoelde, herkennen wij bij elk intern schisma, namelijk dat de verscheurdheid van de kerk 'ons een grote droefheid en ons hart een gedurige smart is' (Romeinen 9).

9. **'Heilig ze in Uw waarheid. Uw Woord is de waarheid.' (...) 'Opdat zij allen één zijn, gelijkterwijs Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn. Opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt' (Johannes 17).**
- 'Daarin is noch Jood noch Griek, daarin is nog dienstbare noch vrije, daarin is geen man en vrouw, want gij zijt allen één in Christus Jezus' (Galaten 3).**
- 'Na dezen zag ik en ziet - een grote schare die niemand tellen kon, uit alle natie en geslachten en volken en talen, staande voor de troon en voor het Lam ... ' (Openbaring 7).**

De Heere Jezus bad om eenheid in waarheid. De apostelen zien de kerk dan ook in wezen één. Deze eenheid is ten diepste gegrond in de eenheid van God Zelf: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. De opgave tot eenheid mag daarom rusten in de gave.

De kerk is niet alleen één; ze is ook katholiek, algemeen, internationaal. Kerken in een land(je) dienen altijd te bedenken dat zij zusterkerken hebben, bijvoorbeeld in Oost-Europa en in de Derde Wereld. Er mogen geen absolute grenzen zijn die door nationaliteit, klasse, ras, sekse of cultuur bepaald worden.

Helaas is de werkelijkheid anders. Daarom blijven de eenheid en de katholiciteit van de kerk voorwerp van ons geloof en van onze hoop. Immers bovenal mogen wij leven van de hoop dat eens de gebroken strijdende kerk hier beneden zal overgaan in de ongebroken triomferende kerk hierboven.

Wij wijzen een eenheidsdrijven af dat niet is gegrond in de eenheid die in de drieënige God is, een eenheid die tekort doet aan de waarheid die in Hem is. Maar wij wijzen ook een berusting in de verdeeldheid van de kerk af.

Wij wijzen nationalisme, racisme af, zeker binnen de kerk, maar ook daarbuiten.

10. ' ... Hij heeft ons uitverkoren in Hem voor de grondlegging der wereld opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde' (Efeze 1).

'Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof en dat niet uit u; het is Gods gave' (Efeze 2).

Wij zingen in de kerk met het oude Israël mee: 'Hoe zalig is het volk dat U de lofzang zingt(...); door U, door U alleen om 't eeuwig welbehagen' (Psalm 89).

Elke gedachte die tekort doet aan het soevereine genadekarakter van Gods kerkvergaderend werk wijzen wij af als zijnde een loochening van de grond van haar ontstaan en bestaan.

11. 'Want zij [de overheid] is Gods dienaress u ten goede' (Romeinen 13).

Toen Paulus sprak over de rechtvaardigheid en matigheid en het toekomstig oordeel werd Felix zeer bevreesd (Handelingen 24). De apostel noemde de heidense overheid 'Gods dienaress'.

Paulus wekte op om voor die overheid te bidden. Maar hij sprak ook de Romeinse stadhouder aan op zijn taak om gerechtigheid te betrachten, en op zijn verantwoordelijkheid tegenover God. Zo heeft ook de kerk een roeping om waar nodig en mogelijk de overheid ervan bewust te maken dat zij Gods dienaress is. Spreken uit meer monden ontkracht helaas het nodige appèl.

Wij wijzen een doperse houding van passiviteit af, als zou de kerk onverschillig kunnen staan ten opzichte van de vragen van overheid en samenleving.

Wij wijzen het eveneens af als de kerk haar agenda laat bepalen of zich op enige wijze zodanig vereenzelvigt met de politiek dat zij wordt belemmerd in haar profetische roeping.

12. 'Gij zijt het zout der aarde en het licht der wereld' (Mattheüs 5).

'En zij hebben beleden gasten en vreemdelingen op aarde te zijn' (Hebreeën 11).

'Onze wandel is in de hemelen, waaruit wij ook de Zaligmaker ver wachten, namelijk de Heere Jezus Christus' (Filippenzen 3).

Jezus' discipelen zijn niet van deze wereld, maar worden wel in de wereld gezonden. Wij mogen noch wereldgelijkvormig, noch wereldvreemd zijn. In een wereld zonder God weten wij ons vreemdelingen die op reis zijn naar het beloofde hemelse vaderland.

De hoop, het getuigenis en de wandel van de kerk in de wereld worden niet bepaald door aanschouwen, maar door geloof, namelijk totdat haar Heere wederkomt en zij Hem zal zien van aangezicht tot aangezicht, wanneer God zal zijn alles en in allen.

Deze Bijbelse lijnen beamen wij gezamenlijk, ondanks de kerkelijke gescheidenheid. Wij ervaren het nog gescheiden voortbestaan van de diverse kerken binnen de Gereformeerde Gezindte in Nederland als heel schrijnend. Als wij intussen menen ieder in de eigen kerk op onze post te moeten blijven, beloven we elkaar bij dezen dat we aldaar tegen elke ontsporing waardig en ondubbelzinnig zullen waken en zo nodig getuigen. Daarop is ieder door de ander aanspreekbaar: Moge de Heilige Geest elke kerkelijke vergadering leiden in alle waarheid en eenheid.

'Gij zult opstaan. Gij zult u ontfermen over Sion. Want de tijd om haar genadig te zijn, want de bestemde tijd is gekomen. Want uw knechten hebben een welgevallen aan haar stenen en hebben medelijden met haar gruis. Dan zullen de heidenen de Naam des HEEREN vrezen en alle koningen der aarde Uw heerlijkheid' (Psalm 102).

Apeldoorn, februari 1996.